НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РОЗВЕДЕННЯ І ГЕНЕТИКИ ТВАРИН ІМЕНІ М. В. ЗУБЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор Інституту розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН
_____ О. М. Жукорський
23 грудня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Освітньо-наукова програма «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Спеціальність – Н2 Тваринництво

Галузь знань – Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина

Освітній ступінь – Доктор філософії

Чубинське
2025-2026 н. р.

Робоча програма з дисципліни «Філософія науки» для здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії спеціальності Н2 Тваринництво, галузі знань – Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина

« 15 » грудня 2025 р. 16 с.

Розробник:
Кравченко Оксана Іванівна, кандидат філософських наук, завідувачка відділу з обліку і підготовки наукових кадрів Інституту розведення та генетики тварин імені М. В. Зубця Національної академії аграрних наук України

Рецензенти:

Абисова Марія Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Факультету психології, комунікацій та перекладу ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Пода Тетяна Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Факультету психології, комунікацій та перекладу ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Схвалено Вченою радою Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН

Протокол № 12 від 23 грудня 2025 року

1. Опис навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин, що становить 4 кредити ECTS.

Характеристика навчальної дисципліни	
Загальна кількість годин -	120
Кількість кредитів -	4
Місце в індивідуальному навчальному плані аспіранта	Обов'язкова (цикл дисциплін професійної підготовки)
Рік навчання	1-й
Семестр	2-й
Лекції (годин)	20
Практичні (годин)	20
Самостійна робота (годин)	80
Вид підсумкового контролю	екзамен

2. Заплановані результати навчання

Мета навчальної дисципліни: формування системних уявлень про науку як систему знань, сферу діяльності та соціальний інститут, прищеплення методологічної свідомості, а також засвоєння механізмів інноваційної діяльності в сучасній науці.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення з основними історико-науковими, історико-філософськими та сучасними філософськими й науковими першоджерелами стосовно науки як продуктивної сили суспільства;
- розвиток методологічної культури;
- розвиток умінь та навичок аналізу наукових текстів;
- розвиток умінь та навичок обговорення сучасних наукових проблем, виокремлення суб'єкту, методів і методик наукових досліджень;
- розвиток умінь та навичок застосування філософської методології до здійснення наукових досліджень;
- розвиток умінь та навичок виокремлення етапів наукового дослідження, визначення інноваційної складової його результатів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен набути такі компетентності:

- здатність аналізувати сучасні наукові роботи;
- вміння обирати методологічну базу наукового дослідження;
- здатність поєднувати філософські, загально-наукові та конкретно наукові методологічні засоби у процесі наукової роботи;
- вміння аналізувати співвідношення філософського й наукового знання в їхньому історичному розвитку;

– здатність здійснювати філософську рефлексію стосовно проблем розвитку науки й філософських її проблем в Україні та в інших країнах;
– вміння здійснювати оцінку інноваційності наукового продукту.

Очікувані результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна: на основі грунтовного знання сучасних філософських проблем науки:

– знати основні сучасні філософські й наукові першоджерела стосовно становлення науки як продуктивної сили суспільства;
– вміти аналізувати наукові тексти;
– вміти сформулювати мету та основні завдання дослідження;
– застосувати філософську методологію та здійснення наукових досліджень;
– мати навички виокремлення об'єкта, предмета наукового дослідження;
– використовувати теоретичні знання в професійній діяльності;
– інтегрувати одержані знання для інноваційної складової наукових досліджень.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Інформаційне суспільство як «суспільство знань»

Ідея постіндустріального розвитку суспільства в концепції Д. Белла «Третя хвиля» як етап становлення інформаційного суспільства в культурологічній концепції Е. Тофлера. Роль теоретичного знання в постмодерному суспільстві. Теорія інформаційного суспільства Ф. Фукуями. Сутність суспільства мережевих структур у соціальній теорії М. Кастельса. Аналіз концепцій інформаційного суспільства у творчості Ф. Убстера. Інформаційне суспільство й інформаційні технології в галузі аграрних наук та продовольства.

Тема 2. Наука як культурний та цивілізаційний феномен

Знання як основа цілеспрямованої діяльності. Еволюція уявлень про знання. Виникнення нового знання як соціокультурна та філософська проблема. Наука і світогляд. Специфіка наукового світогляду. Наука як система знань, сфера суспільної діяльності і соціальний інститут. Особливості філософського осмислення феномену науки. Місце науки в системі культури. Методологічні традиції емпіризму та раціоналізму у західній філософії. Філософія науки аналітичної школи. Критичний раціоналізм К. Поппера. «Історична школа» в сучасній західній філософії науки. Особливості вітчизняної методології науки.

Тема 3. Особливості наукового пізнання. Єдність емпіричного й теоретичного знання в розвитку науки

«Пізнання» та «освоєння» світу, їхнє співвідношення. Основні форми освоєння світу: духовно-теоретичне, духовно-практичне. Особливості наукового пізнання. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання. Поняття ідеального об'єкта в науці. Проблема істини у філософії науки та науці. Істина й омана. Поняття і сутність емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання. Специфіка емпіричного знання в сучасній науці. Традиції та інновації в галузі

аграрних наук та продовольства.

Критерії класифікації наук на емпіричні та теоретичні. Фундаментальні і прикладні науки. Міждисциплінарні науки. Природничі науки. Соціокультурні проблеми інформатизації.

Тема 4. Логічні засади наукового пізнання. Проблеми формування та функціонування мови науки

Поняття наукової раціональності та її історичні типи. Зміна типу наукової раціональності в контексті історичної взаємодії філософії й науки: класична, некласична та постнекласична наукова раціональність. Теоретична та практична раціональність. Проблема формування наукових понять і термінів. Особливості наукових понять аграрної та продовольчої галузі. Феномен «міграції» наукових понять і термінів. Основні форми наукового пізнання.

Повсякденна мова як джерело формування мови науки. Співвідношення природної та штучної мов у розвитку науки. Мова математики та інформатики і її вплив на розвиток природничих, технічних і гуманітарних наук. Проблема функціонування маргінальних термінів у сучасній науці.

Тема 5. Методологічні засади наукового пізнання

Поняття наукового методу. Співвідношення методу й методології. Філософська та конкретно-наукова методологія. Філософська методологія як загальнотеоретична основа наукового дослідження. Синергетичний підхід до побудови цілісної наукової картини світу в кінці XX – на початку XXI століть. Емпіричні методи наукового пізнання. Відмінність емпіричних методів дослідження в природничих. технічних та соціально-гуманітарних науках.

Загальнонаукові методи пізнання. Співвідношення пояснення та розуміння як інтерпретивної й герменевтичної процедур у природничих і соціогуманітарних науках. Єдність історичного й логічного як загально-теоретичний метод наукового пізнання. Модифікація понять філософії та науки в процесі взаємодії: історико-філософський аспект. Взаємовплив філософської та наукової методології в розвитку науки кінця XX – пчатку XXI століть.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва тем	Кількість годин			
	усього	л	п	с.р.
Тема 1. Інформаційне суспільство як «суспільство знань»	24	4	4	16
Тема 2. Наука як культурний та цивілізаційний феномен	24	4	4	16
Тема 3. Особливості наукового пізнання. Єдність теоретичного та емпіричного пізнання у розвитку науки	24	4	4	16
Тема 4. Логічні засади наукового пізнання. Проблеми формування та функціонування мови науки	24	4	4	16
Тема 5. Методологічні засади наукового	24	4	4	16

пізнання				
Усього годин по дисципліні:	**120**	**20**	**20**	**80**

5. Теми практичних занять

Назва тем	К-сть годин
Тема 1. Інформаційне суспільство як «суспільство знань». Науки в контексті інформаційного суспільства.	4
Тема 2. Наука як культурний та цивілізаційний феномен. Особливості філософського осмислення феномену науки.	4
Тема 3. Особливості наукового пізнання. Єдність теоретичного та емпіричного пізнання розвитку науки. Теоретичне та емпіричне пізнання у розвитку науки.	4
Тема 4. Логічні засади наукового пізнання. Проблеми формування та функціонування мови науки. Мова науки: проблеми формування та функціонування.	4
Тема 5. Методологічні засади наукового пізнання. Співвідношення загальнонаукових та конкретно наукових методів пізнання.	4
Усього:	**20**

6. Тематика самостійної роботи

Назва тем	К-сть годин
Тема 1. Інформаційне суспільство як «суспільство знань»	16
Тема 2. Наука як культурний та цивілізаційний феномен	16
Тема 3. Особливості наукового пізнання. Єдність теоретичного та емпіричного пізнання у розвитку науки	16
Тема 4. Логічні засади наукового пізнання.	16
Тема 5. Методологічні засади наукового пізнання.	16
Усього	**80**

Приклади контрольних питань

1. Охарактеризуйте теорії інформаційного суспільства, розроблені західними філософами, соціологами та культурологами.
2. Назвіть вітчизняні концепції інформаційного суспільства.
3. Чи можна назвати суспільство інформаційним, якщо в ньому запроваджені інформаційно-комп’ютерні технології? Обгрунтуйте Вашу позицію.
4. Які особливості має наука в умовах інформатизації суспільства?
5. Назвіть переваги, які має наукова комунікація в інформаційну еру.
6. Прокоментуйте висновки Ф. Уебстера щодо сучасних західних теорій інформаційного суспільства.
7. Назвіть існуючі й можливі негативні наслідки комп’ютеризації.
8. Чим відрізняється наукове знання від повсякденного?

9. Покажіть, чому наука є системою знань.
10. На якому етапі розвитку суспільства формуються міждисциплінарні науки? У чому полягає їхня своєрідність?
11. Чому наука є сферою суспільної діяльності? Розкрийте інноваційну функцію науки в інформаційному суспільстві.
12. Обґрунтуйте, чому наука є соціальним інститутом. Назвіть основні норми етосу науки.
13. У чому полягає специфіка філософського осмислення науки?
14. Розкрийте соціокультурні функції науки в умовах інформатизації суспільства.
15. Всесвіт безкінечний і людина ніколи не зможемо пізнати його до кінця. Чи слідує звідси, що світ непізнаваний?
16. Назвіть представників агностицизму в філософії Нового часу. Чи співпадають їхні погляди з ідеями скептиків Античності?
17. Зіставте зміст термінів «знання» та «інформація». Чи погоджуєтеся Ви з думкою, що основною цінністю сучасного суспільства є наукове знання?
18. Які загальнонаукові методи пізнання протиставляє Ф. Бекон: «Краще ділити природу на частини, ніж відволікатися від неї»?
19. Дайте визначення раціональності та покажіть, чим відрізняється дискурсивна й рефлексивна раціональність.
20. Що таке наукова раціональність? Які існують історичні типи наукової раціональності та хто з філософів науки їх виявив?
21. Які логічні процедури лежать в основі формування наукових понять? У яких зв'язках вони перебувають між собою?
22. Чому не можна ототожнювати поняття і терміни науки?
23. У чому полягає інтерсуб'єктивність наукових понять і термінів?
24. Чим відрізняються позиції неопозитивізму й постпозитивізму щодо формування понять науки?
25. Покажіть, як на формування понять і термінів впливає комп'ютеризація науки?
26. Охарактеризуйте основні ознаки емпіричного й теоретичного рівнів наукового пізнання.
27. Порівняйте різні визначення наукового методу в класичній, некласичній та постнекласичній науці.
28. Назвіть основні методологічні стратегії в західній та вітчизняній філософії науки.
29. За якими критеріями методологи науки класифікують наукові методи?
30. Чим відрізняється герменевтика та інтерпретація? Як вони співвідносяться в природничих та соціально-гуманітарних науках?

Реферат

Реферат є письмовою філософсько-методологічною роботою, яку виконує аспірант чи здобувач, готуючись до практичних занять. Робота над рефератом передбачає поглиблене вивчення обраної філософської проблеми, сучасної філософської літератури, а також оволодіння навичками логічного узагальнення

матеріалу.

Реферат повинен бути самостійною філософською роботою, що показує здатність автора орієнтуватися у філософських питаннях, систематизувати теоретичний матеріал за обраною темою, творчо використовувати філософські ідеї для методологічного і світоглядного осмислення матеріалів науки, за якою спеціалізується аспірант або здобувач.

Орієнтовна тематика рефератів

1. Ґенеза філософської думки Київської Русі в писемних пам'ятка зазначеного періоду.
2. Філософія Києво-Могилянської академії з точки зору її яскравих представників.
3. Філософія Георгія Кониського і Григорія Сковороди.
4. Філософія серця Григорія Сковороди і Памфіла Юркевича.
5. Філософія романтизму українських мислителів.
6. Сучасна наукова картина світу.
7. Проблема детермінізму у сучасній науці та філософії.
8. Роль синергетики у побудові сучасної наукової картини світу.
9. Застосування синергетичної методології в соціально - гуманітарних дослідженнях.
10. Методологічна концепція Т. Куна та її критичний аналіз.
11. Природа наукових революцій в концепції С. Тулміна.
12. Історія науки в працях І. Лакатоса.
13. Методологічний плюралізм П. Фейєрабенда.
14. Фундаментальні наукові відкриття XX століття.
15. Особливості класичної науки.
16. Революція в природознавстві в кінці XIX ст. – початку XX ст. і формування некласичної науки.
17. Постнекласична наука як прояв постмодерну.
18. Проблема генезису соціально-гуманітарного знання.
19. Філософські аспекти сучасної екології.
20. Етика науки та сучасне природознавство.
21. Сучасні методологічні програми та їх застосування в біології.
22. Принцип глобального еволюціонізму в сучасному природознавстві.
23. Основні методологічні принципи В. Дільтея.
24. Поняття «ідеальний тип» в методології М. Вебера.
25. Методологічні настанови герменевтики.
26. Проблема істини в соціально-гуманітарному пізнанні.
27. Пізнання як вид духовної діяльності.
28. Основні принципи сучасної наукової гносеології.
29. Поняття техніки та технологій. Сутність сучасної технологічної революції.
30. Поняття інформаційного суспільства. Людина і комп'ютер.

7. Методи навчання

Навчальний матеріал опрацьовується здобувачами під час лекцій, практичних занять, консультацій і самостійно у вигляді конспектування окремих питань з теми або виконання творчих завдань.

Словесні: лекція, розповідь, пояснення, бесіда, інструктаж.

Наочні: ілюстрація, спостереження.

Практичні: практична робота, вправи, творча робота.

За характером логіки пізнання: аналітичний, індуктивний, дедуктивний методи.

Інтерактивні: відповіді на запитання і опитування думок студентів (групова бесіда), дискусії, дебати, мозковий штурм.

Активні: моделювання професійної діяльності, метод активних ігор (проблемно-орієнтовані, дослідницькі, ділові, проектувальні).

Інноваційні: компетентнісний, різноманітні інтегровані методи навчання (заняття-ділова зустріч, заняття-навчальна конференція), проєктно-дослідницький метод, заняття на основі інформаційно-комунікаційних технологій (робота з додатками, комп'ютерними програмами, віртуальними словниками, інтерактивними картами та іншими ресурсами).

Дистанційні: відеоконференції в форматі лекцій або семінарів (зв'язок здобувачів з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams та інші); онлайн дискусії; індивідуальне і групове консультування (викладач дає додаткові роз'яснення щодо виконання завдань через чати та e-mail-надсилання); відеозаписи лекцій і практичних занять; бліц-опитування; спільна робота здобувачів і викладача з додатками, комп'ютерними програмами.

8. Форми контролю

У процесі оцінювання навчальних досягнень застосовуються такі ***форми поточного контролю***: індивідуальне усне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, письмовий контроль (розв'язок практичних вправ, тематичні письмові самостійні роботи, письмове тестування), оцінка навчального проекту (реферат, есе, творчі завдання), оцінка самостійної роботи за темами модуля;

форма підсумкового контролю: екзамен.

Орієнтовні питання для підготовки до екзамену

1. Передумови наукових знань у стародавньому світі.
2. Класична наука.
3. Некласична наука.
4. Постнекласична наука.
5. Багатоманітність форм знання. Наукове і позанаукове знання.
6. Наукове знання як система, його особливості і структура.
7. Диференціація та інтеграція наук, взаємодія наук та їх методів.
8. Наука як соціальний інститут.
9. Етика науки. Професійна і соціальна відповідальність вченого.

10. Співвідношення філософії і науки. Предметна сфера філософії науки.
11. Етапи розвитку філософії науки.
12. Особливості науки кінця XX – початку XXI століття. Математизація, теоретизація та діалектизація сучасної науки.
13. Єдність емпіричного і теоретичного рівнів наукового пізнання.
14. Прийоми і засоби емпіричного дослідження: опис, порівняння, вимірювання, спостереження, експеримент, аналіз, індукція.
15. Факт як найважливіший елемент емпіричного дослідження.
16. Структурні компоненти теоретичного пізнання: проблема, гіпотеза, теорія, закон.
17. Структура і функції наукової теорії.
18. Рівні мислення (розсудок, розум). Форми мислення (поняття, судження, умовивід).
19. Закон як ключовий елемент наукової теорії. Класифікація законів.
20. Класична (механістична) картина світу та її теоретичні і соціокультурні наслідки.
21. Некласична картина світу (електродинамічна, квантово-релятивістська).
22. Постнекласична картина світу (синергетична).
23. Редукціонізм: його можливості і межі.
24. Синергетика: хаос у якості створюючого начала.
25. Синергетика: шляхи розвитку складноорганізованих систем.
26. Ідеї російського космізму та їх значення для формування сучасної наукової картини світу.
27. Вчення про ноосферу та його значення для формування світогляду сучасної людини.
28. Раціональність як спосіб відношення людини до світу. Історичні типи наукової раціональності: класичний, некласичний, постнекласичний.
29. Наукова раціональність і техніка.
30. Раціональність у когнітивних і соціальних системах.
31. Метод і методологія. Класифікація методів.
32. Функції філософії у науковому пізнанні.
33. Загальнонаукові методи і прийоми дослідження.
34. Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії.
35. Розуміння і пояснення.
36. Методологія індуктивізму.
37. Методологія фальсифікаціонізму.
38. Методологія конвенціоналізму.
39. Методологія історизму.
40. Методологічні принципи К. Поппера (критичний раціоналізм).
41. Роль методології К. Поппера в дослідженні суспільства.
42. Традиції і новації в науці (Т. Кун).
43. Наукові революції (Т. Кун).
44. Методологічні принципи С. Тулміна.

45. Науково-дослідницька програма І. Лакатоса.
46. Епістемологія П. Фейєрабенда.
47. Подібність і відмінності наук про природу і наук про суспільство.
48. Філософсько-методологічні питання фізики.
49. Філософсько-методологічні настанови природничих наук.
50. Філософська методологія та її застосування у сфері соціально - гуманітарного знання.
51. Застосування теорії самоорганізації та її основних ідей в соціально-гуманітарних науках.
52. Стилі наукового мислення.
53. Істина і цінності.
54. Історичні типи наукової раціональності: класичний, некласичний та постнекласичний.
55. Системи засад науки.
56. Наукова картина світу як складова засад науки.
57. Ідеали і норми наукового дослідження як складова засад науки.
58. Філософські засади науки.
59. Наукові революції і зміна типів наукової раціональності.
60. Онтологічні і епістемологічні засади науки.
61. Метафізика і наукова картина світу.
62. Епістемологічний дискурс сучасної науки.
63. Філософські проблеми соціально-гуманітарної методології.
64. Специфіка онтологічних засад соціально-гуманітарних наук.
65. Особливості гуманітарного пізнання.
66. Методологічний потенціал феноменології.
67. Методологічна програма герменевтики. Герменевтичне коло як умова розуміння.
68. Філософія як особливий тип гуманітарного знання.
69. Соціальна філософія і соціальне знання.
70. Філософсько-методологічні стратегії соціального знання.
71. Мета онтології соціально-філософських теорій.
72. Особливості методології соціального дослідження.
73. Структуралістський зворот у соціальних науках.
74. Соціально-критична теорія «франкфуртської школи».
75. Специфіка філософських проблем.
76. Проблема виокремлення онтологічного.
77. Філософія освіти і онтологія.
78. Концепція онтологічної роботи і педагогічна практика.
79. Логічне вчення Б. Рассела і Л. Вітгенштейна.
80. Концепції розвитку науки К. Поппера, Т. Куна, І. Лакатоса.
81. Концепції знання М. Полані, С. Тулміна.
82. Проблема реальності в інформатиці. Віртуальна реальність.
83. Поняття кіберпростору Інтернет і його філософське значення.
84. Проблема особи в інформаційному суспільстві.
85. Аксіологічні проблеми сучасної науки.

86. Традиційне та техногенне суспільства.
87. Зміна методологічної свідомості сучасної цивілізації.
88. Нова раціональність як утвердження духовності.
89. Об'єктивність та когерентність в історії науки.
90. Наукова раціональність і проблема діалогу культур.

9. Розподіл балів, які отримують аспіранти з вивчення дисципліни

Вид	Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	
Виконання завдань під час практичних занять	10	10	10	10	10	50
Самостійна робота	5	5	5	5	5	25
Екзамен						25
Всього						100

В оцінці теоретичних знань здобувачів вищої освіти враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, недостатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, законами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; креативність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

В оцінці практичних завдань враховується здатність здобувачів вищої освіти: усвідомлювати вимогу завдань; перекладати їх на мову наукових понять; застосувати принципи, закономірності, правила для вирішення конкретних завдань; прогнозувати очікувані результати від запропонованих рішень; вибирати найраціональніші та неординарні способи розв'язання завдань; логічно і аргументовано викладати суть власних суджень і рішень.

Критерії оцінювання

виконання завдань під час ***практичних занять*** та їх захист

шкала та критерії оцінювання:

10 балів - відмінне виконання з невеликою кількістю неточностей.

7-8 балів - вище середнього рівня з кількома несуттєвими помилками.

4-6 балів - в цілому правильна робота з незначною кількістю помилок.

2-3 бали - непогано, але зі значною кількістю недоліків.

1 бал – завдання практично не виконане.

0 балів – завдання не виконане і потребує повторного виконання.

виконання завдань самостійної роботи

шкала та критерії оцінювання ***самостійної роботи*** *наступні:*

5 бали - відмінне виконання з невеликою кількістю неточностей;

2-4 бали - непогано, але зі значною кількістю недоліків;

1 бал - завдання не виконане і потребує повторного виконання.

Підсумковий контроль - екзамен. Екзамен з філософії науки передбачає

три відкритих питання у білеті. Оцінюється від 1 до 25 балів, які додаються до балів, отриманих за навчальну роботу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою **для екзамену**
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	добре
63-74	D	задовільно
60-62	E	задовільно
35-59	FX	не задовільно
1-34	F	не задовільно

10. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення: навчальна та робоча програми з дисципліни, підручники та навчальні посібники, опорні конспекти лекцій, навчально-методичне забезпечення практичних занять (спостереження, ілюстрація, демонстрація), застосування комп'ютерних інформаційних технологій (Power Point), завдання для самостійної роботи та тестові завдання з дисципліни.

11. Рекомендована література

Основна

1. Дротянко Л. Г. Філософія наукового пізнання.: підручник. – К.: «НАУ-Друк», 2010. – 224с.
2. Дротянко Л. Г., Ороховська Л. А., Ягодзінський С. М. Філософія наук і інновацій: практикум. – К.: НАУ, 2019. – 56с. Методологічні засади наукового пізнання.
3. Конверський А. Є. Критичне мислення. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 344 с.
4. Дротянко Л. Г. Феномен фундаментального і прикладного знання: 2

Допоміжна

1. Бойченко М. Системний підхід у соціальному пізнанні : ціннісні та функціональні аспекти : монографія. Київ: Промінь, 2011. 319 с.
2. Бондаревич І. Філософія : діалог мислителів, епох, цивілізацій: навч. посібн.. Запоріжжя : ЗНТУ, 2012. 251 с.
3. Бродецький О. Новочасний раціоналізм і післяпросвітницький ірраціоналізм: навч. посібник. Чернівці : Рута, 2003. 86 с.
4. Бучин О. Онтологія : навчальний посібник. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя,

2009. 107 с.
5. Воронкова В. Філософія розвитку сучасного суспільства : теоретико-методологічний контекст : монографія. Запоріжжя : ЗДІА, 2012. 262 с.
6. Грищук В. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини : монографія. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. 766 с.
7. Дахній, А. Й. Мартін Гайдеґґер та екзистенційна філософія: монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 248 с.
8. Держко І. Метафізика аксіологічних смислів буття людини. Львів : Світ, 2009. 263 с.
9. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Л.Р. Безугла та ін. ; Міністерство освіти і науки України, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків : Константа, 2005. 354 с.
10. Духовні цінності в умовах глобальних цивілізаційних трансформацій : монографія. / за заг. ред. Т.І. Власової, Т.М. Талько. Дніпропетровськ : Видавництво Маковецький, 2009. 397 с.
11. Газнюк Л. Філософські етюди екзистенціально-соматичного буття : монографія. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2008. 366 с.
12. Зайцев М. Особистісне буття в смисловому полі європейської культури : монографія. Київ : Вид. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. 199 с.
13. Кавалеров А. Цінність у соціокультурній трансформації. Одеса : Астропринт, 2001. 220 с.
14. Калуга В. Грані самопізнання та ідентифікації людини : монографія. Київ : Компринт, 2013. 290 с.
15. Кобяков О. Вступ до метафізики : короткий нарис теорії буття. Суми : Видавництво Сумського державного університету, 2009. 175 с.
16. Кошарний С. Феноменологічна концепція філософії Е. Гусерля : критичний аналіз : монографія. Київ : Український центр духовної культури, 2005. 369 с.
17. Кравець М. Проблема пізнання та самопізнання в історії філософії : збірник наукових праць. Львів : Ліга-Прес, 2012. 142 с.
18. Людина в сучасному цивілізаційному процесі : філософсько-культурологічні та етико-естетичні виміри : монографія; відповідальний редактор М.М. Бровко. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2014. 542 с.
19. Мінаков М. Історія поняття досвіду : монографія. Національний університет «Києво-Могилянської академії». Київ : Парапан, 2007. 378 с.
20. Мулярчук Є. На межі буття : філософія конечності людського буття та етика. Національна академія наук України, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди. Київ, 2012. 174 с.
21. Онтологія людини : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за редакцією В.В. Ляха, Л.І. Мозгового. Слов'янськ : СДПУ, 2004. 229 с.
22. Основи соціальної філософії : навчальний посібник; під заг. ред. В.І. Воловика. Запоріжжя : Просвіта, 2012. 319 с.
23. Пазенок В. Людина і всесвіт: до проблеми формування сучасної

світоглядної культури. Київ: Знання України, 2015. 98 с.

24. Петров Ю. Думка – мати діяльності : філософія європейської цивілізації, раціоналізм, екзистенціалізм : навчальний посібник. Інститут муніципального менеджменту та бізнесу. Київ, 2001. 232 с.

25. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання. Львів : Видавництво Державного університету «Львівська політехніка», 2000. 295 с.

26. Підлісний М. Цінності та буття особистості : монографія. Дніпропетровськ, ДДФА, 2005. 127 с.

27. Сакун А. Евристика сучасності : знання, інновація, творчість : монографія. Київ : Книга, 2015. 351 с.

28. Сепетий Д. Свідомість як суб'єктивність : таємниця Я. Запоріжжя : Запорізький державний медичний університет, 2011. 256с.

29. Ситник О. Культурна антропологія : походження людини і суспільства: посібн. для студентів. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 179 с.

30. Соболь О. Постмодерн і майбутнє філософії. Національна академія наук України, Інститут філософії. – Київ : Наукова думка, 1997. 185 с.

31. Соціальне пізнання : монографія / В.М. Бабаєв та ін. ; за загальною ред. О.С. Пономарьова. Харків : ХНУМГ, 2014. 320 с.

32. Степаненко І. Метаморфози духовності в ландшафтах буття. Міністерство освіти і науки України, Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. Харків : ОВС, 2002. 255 с.

33. Сучасне буття філософії : філософія в єдності культурно-історичного процесу / відповідальний редактор : Ю.О. Шабанова. Дніпропетровськ : НГУ, 2013. 166 с.

34. Таран В. Соціальна філософія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 270 с.

35. Харченко Л.М. Космічний потенціал духовного буття людини // Наук.-теорет.журн. Ін-т філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, Полтав.нац.пед. ун-т імені В.Г.Короленка. Вип.41. К.: Полтава, 2019. С.154-166.

36. Харченко Л.М. Концепт духовної цілісності особистості у філософії Григорія Сковороди // Переяславські Сковородинівські студії : філологія, філософія, педагогіка : зб. наук. праць / [за заг. ред. М. П. Корпанюка]. Ніжин (Чернігів. обл.) : Лисенко М. М., 2019. Вип 6. С.255-263.

37. Харченко Л.М. Ціннісні виміри концепту щастя у філософії Григорія Сковороди. *Людинознавчі студії: збірник наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* Серія «Філософія» / ред. кол. Н.Скотна (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 41. С. 327-338.

38. Шамша І. Суперечливість буття як джерело філософського мислення : монографія. Одеса : Фенікс, 2010. 191 с.

39. Шевченко С. Автентичність людського буття у філософії екзистенціалізму. Київ: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2012. 205 с.

40. Щукін Є. Основні напрямки сучасної філософії : феноменологія,

психоаналіз, екзистенціалізм, герменевтика, структуралізм, постструктуралізм : навчальний посібник. Миколаїв : Видавництво НУК ім. адм. Макарова, 2009. 115 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека НПН України http://lib.iitta.gov.ua
2. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html
3. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського http://www.nbuv.gov.ua
4. Сайт Українського філософського фонду http://www.philosophy.ua
5. Інститут філософії імені Г.С. Сковороди https://www.filosof.com.ua/
6. Бібліотека Університету Григорія Сковороди в Переяславі https://library.uhsp.edu.ua/